

ményt ezekben az időkben a biztos megsemmisüléstől óvta meg.

Ilyen tartalmas, érdemi adatokat és dokumentumokat tartalmazó záró rész olvastán bizonyonnyal sejthető: a *Székegyföldi intézményi*

sors nem csupán intézménytörténeti kiadványként, de a 20. századi Erdély történelme iránt érdeklődők szélesebb köreiben is kedvező fogadtatásra talál.

Várad Ferenc

EGY HELY, AHOVA NEM ÉR EL A JÖVŐ – VAGY MÉGIS?

Hász Róbert: *Ígéretföld*

■ Hász Róbert legújabb regénye, az író korábbi műveire is jellemző módon, sokféle olvasatot kínál az érdeklődőnek.

A könyvet két 20. századi látó, Pio atya és a német Alois Irlmaier apokaliptikus jóvendölései nyitják mottóként. Mindkettő hasonló pusztulást ír le, amely a mai világ kontextusában sajnos nem is tűnik hihetetlennek. A regényt egy Irlmaier-idézet zárja, amely egy újjáépült, boldog világ képét jóvendöli meg.

A regény első látszatra egy (anti)utópisztikus Európáról szól, amely a Nagy Förgeteg után strukturálódik újjá, élhetővé. Hollandia víz alá kerül, s a hazájukból elmenekülő hollandok szerződést kötnek a magyar állammal, hogy Kelet-Magyarországon enklávé, egy fallal körülvett várost alakítsanak ki maguknak. A város neve a regény címadója: Ígéretföld. A befogadó országgal kötött szerződés értelmében a hollandok nem keveredhetnek a magyarokkal, s a szerződés betartását egy ENSZ-misszió ellenőrzi. A telepések az államtól bérelt és a helybeliektől megvásárolt területeken gazdálkodnak, főként dinnyét és cukorrépát termesztenek, amely a norvég tengeri olajkutak kifulladásá után a legjobb üzletnek számít Európában. A hollandok terményeit a kelet-magyarországi cigányok árúsítják világszerte. A misszió és az enklávé között két összekötő, Szalma László és Lakatos Lajos tartja a kapcsolatot. Az utóbbi kérvénnyel fordul a holland vezetőséghez, hogy menyaszonya, Kalie Lambers elhagyhassa az enklávé. Visszaautasítják, mert precedenst teremthetne az eset, és veszélybe sodorhatná a közösség zártságát: „ha egyetlenegy téglá kihull a falból, a többi is követi majd”. (59.)

A világtól való elszigeteltség mégsem teljes, nem is lehet, bár ennek az illúzióját konokul próbálja fenntartani a közösség hagyományosabb és nagyobb fele, tizenkét

tanácsstag irányítása alatt. Az Enklávé Felszabadító Mozgalom végül rést üt a határként szolgáló falon, s az olvasó fantáziájára bízva a szerző, hogy továbbgondolja a bentiek sorsát közösségként.

A mű ironikus felhangokban gazdag. Egy a megszokottal ellentétes pólusú Európát mutat be, amelyben a népvándorlás északról délre és nyugatról keletre tart. Az északi vendégmunkásokat például így írja le: „Viseltes öltözet, kitaposott tornacipők, szakadt hátizsákok, nyíratlan haj, borostás arc. Fáradt, lomha járás, üres tekintetek.” (46.) A munka mezején pedig a rendet olykor túl szigorú cigány munkavezetők tartják fenn.

A regény egyik nagy erőnye, hogy az olvasó egyszerre látja a kinti és benti világ színét és fonákját, emiatt nagyon is reális az a világgép, amely szerint semmi sem egyértelműen jó vagy rossz, hanem minden nézőpont kérdése. Mindenkinek joga van megalkotnia a saját világát, amelyben otthon érzi magát, azt viszont hiába várná el, hogy a kívülálló ugyanolyannak lássa azt. Szalma László számára az enklávé világa ismeretlen terep még akkor is, ha saját családjának otthona (felesége és gyermeke él a falak között). „Belezavarodott az egyforma házak és utcák labirintusába. Ha leszólit valakit, biztosan útbaigazítja. Csakhogy semmi kedvet nem érzett ahhoz, hogy egyet is megállítson a közönyös arcok közül. Keresztülnéztek rajta, akárha kísértet lett volna.” (18.)

Hász implicit módon súlyos kérdéseket tesz fel egy közösség fennmaradásával kapcsolatban. Kisebbségi közösségről van itt szó elsősorban, de nem kizárólag. Hiszen egy világégés után bárki többségből kisebbségivé válhat és fordítva. Semmi nincs kőbe vésvé, minden változik. Lehet-e valami jó hozadéka egy világ összeomlásának? Újjá lehet-e az alapoktól építeni mindent? Aligha –

olvassuk ki a regényből. „Voltak, akik utóbb azt mondták, így volt jó. Hogy az a régi világ elpusztult. Egyszerűen lejárt az ideje, ahogy a vén fa is kidől, mikor elkorhad a gyökere. Csakhogy nem jött helyette semmi új. Egyik nép helyet cserélt a másikkal.” (124.)

Nézzük csak meg közelebről az enklávé közösségének életvitelét, erkölcsi normáit. Annak érdekében, hogy megőrizze nyelvét és kultúráját, az elzárkózás útját választja, szimbolikus értelemben is határt (falat) emel léttére köré. Tagjai puritán közösségben élnek, s ebben a kollektív normák fontosabbak az egyéni érdekeknél. Úgy vélik, hogy a háborúhoz és szülőhazájukban történt összeomlásukhoz a liberális individualizmus vezetett, ezért emlékező, elszigeteltségben élő közösségben kívánnak tovább élni és mindent alárendelni a köz szigorú szabályainak. Van Boyten, a Tanács elnöke a következőképpen magyarázza el Szalmának ezek lényegét: „azt, hogy megmaradtunk, hogy beszéljük a nyelvünket, emlékezünk történelmünkre, múltunkra, hagyományainkra, csakis annak köszönhetjük, hogy olyan életformát alakítottunk ki magunknak, amilyenben ma is élünk.” (26.) „Úgy döntötünk, visszatérünk a gyökereinkhez: szorgalom, szerénység, fegyelem. Világos, egyértelmű szabályok. Első helyen áll a közösség, második helyen a család, az egyén érdekei csak a legvégén következhetnek, és soha nem veszélyeztethetik a közösség érdekeit.” (27.) Anyyira merevek az életüket irányító előírások, hogy még egy hajtincs sem kandikálhat elő a nők főköötője alól: „Fehér főköötője alól kiszabadult néhány sötétbarna hajtincs, melyeket egy mozdulattal visszamított a helyére.” (21.) A televízió is tiltott a közösségben, nehogy hírt közvetítsen egy másfajta életről. Abszurd ez a világ, de ugyanakkor menedéket látszik nyújtani a széteséssel szemben.

Az író elbeszéléstechnikájára jellemző, hogy lassanként avatja be olvasóját a történetébe, fokozva ezáltal az érdeklődését. Valójában csak a regény végére kerekedik ki az a teljes kép, amelyben minden korábbi mozzanat a maga helyére kerül.

Hász leírásai kézzelfoghatóvá teszik olvasója számára a színteret, amelyen éppen jár, s ugyanakkor betekintést nyújtanak a látható mögötti világ mélyebb vonatkozásaiba. Az alábbiakban egy gazdag kereskedő cigány lakásába kalauzol el: „Követte a szo-

balányt, nehéz bakancsának lépteit elnyelte a vastag, süppedő szőnyeg. A falak mentén méretes cserépdézsákban pálmák és különböző futónövények fűrdették leveleiket a nagy üveglakok beáradó napfényben. A falakon aranyozott keretekben festmények sorakoztak, szentképek váltogatták egymást a családtagok portréival. A szalonba érve a lány egy öblös bőrfotelre mutatott, és szó nélkül távozott.” (134.)

Nevezte ezt a kisregényt a kritika utópiának, és nevezte disztópiának. Nem látom különösebb relevanciáját annak, hogy melyiknek is tekintjük: egy, a tökéleteshez közeli társadalom képeinek vagy épp ellenkezőleg, negatív jövőábrázolásnak. Es egyáltalán, jövőről van-e itt szó, vagy egy olyan immanens kulturális közegről és/vagy humán minőségről, amely lépten-nyomon velünk és bennünk van. Emberi mivoltunk kettős arca mutatkozik meg benne: egyfelől múltunkhoz, hagyományainkhoz való ragaszkodásunk, másfelől szabadságvágyunk, a kötöttségek elleni zsigeri lázadásunk. Mindkettőt szeretnénk megélni, és lehetőleg egyszerre. Szeretnénk elhatárolni magunkat másoktól mind egyéni, mind közösségi szinten, és szeretnénk másokkal egy csoportba tartozni. Integrálódni, a szó legnemesebb értelmében: önmagunkat sértetlen entitásként megőrizve bekapcsolódni valami nagyobb egészbe.

A két világ, a kinti és benti között tulajdonképpen nincs is átléphetetlen válaszfal, mert amit akként épít fel az ember vagy egy közösség önmaga védelmére, az bármikor illúzióknak bizonyulhat, és semmivé válhat. Az alábbi részletben a szétrobbantott falrész helyén történő sima átgördülés az átjárhatóság szimbólumaként értelmezhető: „Gyakorlatilag észrevétlen volt a résen való áthaladásuk, a kocsi kerekei éppen csak egy aprót döccentek a két világ határán.” (159.)

Hász Róbertnek van mondanivalója, nem csupán eljátszadozik egy ötlettel. Mélyégesen emberi és egzisztenciális kérdéseket feszeget. Az olvasóra hagyja, hogy ezekre maga találjon lehetséges válaszokat, vagy újabb problémák felé nyisson kaput. Fikciót ír, de ugyanakkor egy olyan közegbe helyezi a történeteket és szereplőket, amely akár a realitás színtere is lehet. Minden gondolkodó és irodalomkedvelő embernek figyelmébe ajánlom ezt a regényt.

M. Bodrogi Enikő